

Nemzetközi együttműködés, nemzetközi kapcsolatok

A globális környezeti problémák, a természeti erőforrások túlzott használata, a globális felmelegedés, a biodiverzitás csökkenésének hatására a nemzetközi együttműködések megerősödtek, amint ezt a 1992-es riói, a fenntartható fejlődés kérdéseivel foglalkozó világméretű találkozó, az ezt követő megállapodások, a kontinensen megerősödő pán-európai folyamatok is mutatják.

Az Európai Unió bővítésének küszöbén a közép-kelet európai országokban végbemenő, felgyorsult társadalmi, gazdasági, politikai változások közös útkeresést tesznek szükségessé, a szomszédos országokkal való kormányzati és civil együttműködések igényelnek. A fenntartható fejlődés egy közös kihívás a térség országai számára, s egyben a nemzetközi együttműködések fontos alapja. A környezeti nevelés számára alapvető célkitűzés a fejlődés folyamatának ismerete, a pozitív és negatív hatások elemzése.

A környezeti nevelés célja és eszköze a fenntartható fejlődés folyamatába ágyazódik, annak kritikus, a társadalom fejlődésének folyamatát befolyásoló eleme. A helyi és globális környezeti problémákra figyel, tevékeny társadalmi részvételre sarkall.

A globalizáció, a környezeti problémák globális kihívásai új feladatokat, távlatokat nyitnak, tartalmat adnak a nemzetközi együttműködéseknek, különösen az elektronikus háló, egy közös kommunikációs nyelv használatával. Az oktatás és nevelés, így a környezeti nevelés számára is feladat a magyar oktatás értékeinek megőrzése, és az új, európai és globális trendekhez illeszkedő értékek megteremtése, számolva az idegen nyelv ismeretének fokozott igényével.

Az európai kulturális környezet mindig hatott a hazai innovatív oktatási törekvésekre, természetesen nem függetlenül az ideológiai, politikai irányzatoktól. A XXI. század az európai kulturális környezetet a korábbinál változatosabbá tette az etnikai mozgások, a Kárpát-medencében és az Euro-Atlanti Régióban történő gondolkodás kapcsán. A környezeti problémák, katasztrófák pedig kikényszerítik az együttműködések kialakítását.

Az Európai Unió „a tudás Európájáért” hirdetett hosszú távú programot, amely a tagországok gazdasági és társadalmi stabilitását a tudás társadalmának kialakításában látja.

Mindez a közoktatás és szakképzés területén olyan programokat igényel, amelyek ösztönzik az innovációt, a kutatást, a szakmai képzés erősödését, egyben a saját, a helyi értékek ismeretét, képviselését. Nemzetközi szinten a környezeti nevelés fejlesztése számunkra is az uniópolgárság közös európai értékeinek kialakítását, országunk szociális, kulturális, környezeti értékeihez való illesztését jelenti. Ennek feltétele az idegen nyelvek ismerete, a nyelvi kompetenciák fejlesztése, annak érdekében, hogy a különböző kultúrák megértsék egymást, és az európai együttműködési hálózatok kialakítása meghatározott, a környezeti nevelést érintő, a fenntartható fejlődéshez kapcsolódó oktatási, nevelési témákban.

Helyzetkép

A magyarországi környezeti nevelés és a nemzetközi kapcsolatok jelenlegi helyzete célját és kereteit tekintve több nemzetközi szervezet, kormányprogram, környezetvédelmi téma köré rendezhető. A nemzetközi kapcsolatokban résztvevők köre egyre bővül, a globalizáció és az Európai Unióhoz történő csatlakozási folyamat révén.

A hivatalos kormányzati programok mellett számos civil szervezet által kezdeményezett nemzetközi program működik, amely nemzetközi civil hálózatokra vagy az önkormányzatok és civil szervezetek együttműködésére épül. A kormányzat által támogatott nemzetközi környezeti nevelési programok közül említsünk néhányat:

- OECD-ENSI hálózat (www.ensi.org, www.okoiskola.hu)
Helyi, iskolai kezdeményezésre, a környezeti szempontokat prioritásként kezelő iskolafejlesztésre épülő nemzetközi hálózat. A program két hazai eleme: ökoiskolák fejlesztése a fenntartható fejlődés elveire alapozva, illetve tanárképzés az akciókutatás módszereit alkalmazva. Az iskolák hazai hálózata évenként megrendezésre kerülő konferencián ad tájékoztatást a fejlesztési eredményekről, ill. közös iskolafejlesztési terveket készít, tanártovábbképzést tart.
- GLOBE program hálózata (www.globe.gov, www.irisz.sulinet.hu/globe)
Globális környezeti nevelési program, Washington székhellyel. Célja információgyűjtés, továbbítás, feldolgozás a helyi és globális környezeti problémákról. A hazai iskolák hálózata a nemzetközi hálózat része. Az iskolák által gyűjtött környezeti információk egy nemzetközi és hazai adatbázisban tárolódnak. A Globe-iskolák hazai programjához rendszeres tanárképzés tartozik az ELTE közreműködésével.
- Science across Europe - Természettudományokkal Európán keresztül (www.oki.hu/sae)
A program a természettudományok több földrészen keresztül nyúló társadalmi szerepét hangsúlyozza. Egy világméretű nemzetközi pedagógiai hálózat, amely módszertani, kommunikációs készségfejlesztő jellegű, az Internet hálózaton működik, 6 nyelven. A környezeti nevelés szempontjából a globális környezetvédelmi problémák természettudományos megközelítésével foglalkozó, Internetet rendszeresen használó iskoláknak, pedagógusoknak ajánlott.

A felsorolt és más nemzetközi programok nyilvánosak, Interneten keresztül elérhetőek. A programok eredményei széleskörű ismertetést igényelnek, hogy az iskolák, pedagógusok nagyobb köréhez eljussanak.

Hasonló módon nemzetközi együttműködések vannak a felsőoktatásban (mint a PLANET), vagy a szakképzésben is, valamint a nem oktatási intézményekhez kötődő programokban (mint a most folyó PIE). Nagyon fontosak a határmenti, határon átnyúló programok, a többnyelvű kiadványok (pl. Ipoly füzetek, A határon átnyúló együttműködés irányvonalai, stb.). Számos egyéb nemzetközi program működik, pl. Riverwatch, Project-Wet., Project-Wild, a British Council programjai, stb., amelyeknek hazai résztvevői vannak, listájuk összegyűjtésre vár.

Az Európai Unióhoz való csatlakozás kedvez a környezeti nevelés és nemzetközi kapcsolatok kiszélesedésének. A Socrates, Comenius programok az iskolai hálózatok építését, tanárképzést, iskolai programok cseréjét támogatják. (www.om.hu, www.tpf.iif.hu/socrates)
A nemzetközi szervezetek munkájában való részvétel célja a nemzetközi együttműködés adott formáinak kialakítása, amelyen keresztül lehetővé válik a globális folyamatok, az Európai Unió csatlakozás megértése, a globális, regionális problémák megoldásához való hozzájárulás.

Javaslatok:

A kormánynak

1. A nemzetközi kapcsolatok diplomáciai jellegűek. Javasoljuk az „Európai Polgárrá válás” programon belül egy olyan program kidolgozását, amely a hazai és nemzetközi környezetet érintő folyamatok, a környezeti értékek, a kommunikáció, a megállapodások témáival foglalkozik. Ez a program erősíthetné a nemzetközi együttműködések hatékonyságát. Ezen túl is keresni kell a kapcsolatot a külügyi tárcával is, a lehetőségek feltárása érdekében.
2. A nemzetközi pályázatok nagy része kiegészítő források biztosítását igényli. Javasoljuk, hogy a kormányzat fordítson figyelmet a külföldi pályázatokhoz szükséges kiegészítő

támogatások biztosítására, hogy minél többen, sikeresebben pályázhassanak nemzetközi pénzforrásoknál?

3. A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium és az Oktatási Minisztérium között létező megállapodás a környezeti nevelés fejlesztésére nagy előrelépés. Javasoljuk, hogy a megállapodás foglalkozzon egy a környezeti nevelés nemzetközi kapcsolatait tartalmazó adatbázis kialakításával (kormányzati és civil kapcsolatok, beszámolók, eredmények), majd a Külügyminisztérium bevonásával fejlessze a nemzetközi együttműködést.
4. A határon túli magyarok fokozódó együttműködési igénnyel jelentkeznek a környezeti nevelés területén ezért, és a környezeti problémák és eredmények határokon átnyúló természete miatt, erre kiemelt figyelmet kell fordítani. Javasoljuk felmérni a szomszédos országokban élő magyarokkal, a közös környezeti problémákra figyelő környezeti nevelési együttműködés jelenlegi helyzetét, javításának lehetőségeit. Hasznos lenne ezek támogatási lehetőségeit is felmérni, szélesíteni.
5. A határon túli magyarok számára javasoljuk a tanárképzés, iskolafejlesztés témájában az együttműködés lehetőségeinek megteremtését a közoktatási, felsőoktatási intézmények, civil szervezetek bevonásával, az Oktatási Minisztérium vagy egy civil szervezet koordinálásában.

Minden szereplőnek

6. Fokozott nemzetközi együttműködés kialakítását javasoljuk a környezeti nevelés területén, regionális és globális szinten, a környezeti problémák nemzetközi vetületeit és azok pedagógia vonatkozásait figyelembe véve. Meg kell oldani a hatékony részvételt és érdekképviselést a környezeti nevelést és a fenntarthatóságra nevelést meghatározó nemzetközi programokban.
7. Az informatika, a nyelvtudás, a komplex környezeti problémák új típusú kompetenciák, interdiszciplináris területekhez illeszkedő képességek kifejlesztését igénylik. Javasoljuk az „európai polgárrá válás” folyamatában a környezeti nevelők számára nemzetközi továbbképzési lehetőségek kialakítását a Socrates, a Comenius III. programon belül.
8. Szorgalmazzuk a tapasztalatcsere programokat, mert a személyes kapcsolatok kialakítása a legjobb biztosítéka az együttműködések kialakításának és fenntartásának. Mennél több fiatalot kell bevonni ebbe a munkába, hogy motiváltak legyenek és hogy bővüljön a résztvevők köre. A jelenleg különböző formában működő nemzetközi kapcsolatok, találkozók, táborok, hasznos, létező együttműködések. Javasoljuk, hogy amennyiben mód van rá, ezek egészüljenek ki környezeti nevelési programokkal, pl. a környezeti attitűd alakítása, a komplex környezeti problémák megelőzésére való nevelés területén.
9. Az IUCN Nemzeti Nevelési Bizottsága folyamatos kapcsolatot tart az európai Környezeti Nevelési és Kommunikációs Bizottsággal. Várjuk, hogy a Bizottság segítsen az európai kapcsolatok javításában a fenntartható fejlődés és oktatás, nevelés területén. Hasonló segítséget várunk az IUCN más bizottságaiban működőktől, a WWF-től, és más nemzetközi szervezetektől, azok magyar tagjaitól.
10. Több bilaterális együttműködés, támogatás eredményeként (pl. Ausztria, Dánia, NAAEE) születtek magyar nyelvű kiadványok, pedagógiai programok. Javasoljuk, ezek széles körben történő megismertetését, kiemelve az adaptáció fontosságát, a megjelent kiadványok felhasználásának hazai lehetőségeit.
11. A hazai legfontosabb eredményeket, dokumentumokat le kell fordítani idegen nyelvekre. Büszkék lehetünk arra, mennyi mindennel járulunk hozzá a környezeti neveléshez nemzetközi mértékben is.

Ajánlott irodalom

- Beddis, Rex – Mares, Cherry: A new approach to primary school linking around the World. [H.n.], Avon County Council – Tidy Britain Group Schools Research Project, 1988. 53 o.
- Beddis, Rex – Mares, Cherry: School links international. A new approach to primary school linking around the world. Wigan, Tidy Britain Group, 1988. 53 o.
- Education for international co-operation and peace at the primary-school level. Paris, Unesco, 1983. 138 o.
- Esser, Johannes: Mit Kindern Frieden und Zukunft gestalten. Grundlagen für die Kindertagesstättenarbeit. 2. durchgess. und erw. Aufl. Mülheim an der Ruhr, Verlag an der Ruhr, 1992. 175 o.
- Havas Péter (szerk.): Környezeti nevelési együttműködés, OECD-ENSI Magyarország. OKI, 2002.
- Mares, Cherry: Our Europe. Environmental awareness and language development through school exchanges. Wigan, Tidy Britain Group, 1985. 72 o. + 25 munkalap
- Nevelés a változó világban. Jelentés a globális nevelésről szóló szemináriumról, Budapest, 1991. október 24-27. Bp. Aula, 1992. 42 o.
- Savitt, William (ed.): Teaching global development. A curriculum guide. Notre Dame, IN – London, University of Notre Dame Press, 1993. x, 357 o.
- Trzyna, Ted (ed.): World directory of environmental organizations. A handbook of national and international organizations and programs. 6. ed. Sacramento, CA, California Institute of Public Affairs – London, Earthscan, 2001. 263 o.